

CONVORBIRI LITERARE.

ANUL III

(Martie 1869 — 1 Martie 1870).

Redactor: *Iacob Negruzzi.*

IASSI 1870.

TIPOGRAFIA SOCIETĂȚII JUNIMEA.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.

Abonamentul pe unu anu pentru România liberă 1 galben; pentru Austria 5 fi; pentru Besarabia rusească 1½ galben.
— Abonamentele se facu in Iassi la Tipografia Societății Junimea; in Bucuresci la librăria Soccec & Comp.

S U M A R I U.

Observațiuni polemice, II, de D. T. Maiorescu.
O floare albă. Nuvelă originala de D. I. Pop Florentin.
(Fine)
Istoriile civilizațiunei. Studiu istoricu de D. A. D. Xenopol. (Urmare.)
Din științele naturale. Discursu de D. C. Grigorovici.
(Urmare.)

POESII.

Adio la..., Imi tot spui..., Pintre nouri..., de D. I. Negruzzi.
Noițe.
Corespondență.

OBSERVAȚIUNI POLEMICE.

II.

In mijlocul unei tendințe a spiritului criticu, precum amu vădūt'o din exemplele precedente*), căți-va juni scriitori s'au întâlnitu in convingerea, că pentru onoarea bunului simțu și in interesul tinerimei noastre, ar fi timpu a se restabili odată măsura lucrurilor; și deaceea la deschiderea *Convorbirilor Literare* s'au incercatu când prin articule serioase, când prin schițe humoristice a respândi o aprețiere mai severă a producțiunilor române. Pentru noi patriotismul nu putea fi identicu cu imperfecțiunea, și o lucrare slabă nu era justificată prin aceea că era românească.

*) Veți „Conv.“ din 15 Augustu.

Că această tendință a *Convorbirilor Literare* va atrage asupra-și atențiunea jurnalelor române, eră prima noastră speranță. Că va desceptă animositatea celor ce se simțiau atinși și că această animositate își va află resunetu in organele lor, eră speranța noastră a doua. Speranță, și nu temere. Căci polemica jurnalelor, când produce vre unu efectu (adese nu produce nici unul), escită numai luarea aminte a publicului asupra cestuunii; publicul incede a ceti—eacă rezultatul celu bunu; ear opiniunea definitivă se ficsează de regulă după valoarea argumentelor, nu după gândul jurnaliștilor, și astfelu unu autoru, dacă merită a se nimici, se nimicesce numai prin propriile sale scrieri, dar niciodată prin scrierile altora, și cu cât aceste sunt mai numeroase și mai violente, cu atât mai puțin.

Aceste două speranțe a le noastre s'au realizatu. *Trompeta Carpaților*, *Federațiunea*, *Familia*, *Transilvania*, in timpul din urmă *Archivul filologicu*, *Traian* etc. au binevoitu a susține cu vioiciune critica literară și a confirmă rumperea pactului tacitu de lăudare reciprocă, ce se incheiase mai nainte in această parte a vieței noastre intelectuale.

Lucrul importantu este acum, ca această

direcțiune mai bună să se feriască de celalaltu estremu, ce-lu vechurēmu in jurnalele politice, de necuviința de a perde din vedere obiectul și de a discuta numai cu personalități.

Din nenorocire unele din anti-criticele menționate ne par a se aluneca tocmai spre această coastă, și, vădēndu că se adună tot mai multe exemple de alunecare, credem că obiectul merită o observare polemică.

Personalități intr'o critică literară se pot face in doue moduri: sau se atinge deadreptul persoana privată a autorului criticatu sau se afirmă pre mult persoana privată a autorului care critică. Vomu incepe cu câteva exemple pentru maniera a doua, fiindcă este mai fină.

In „Convorbirile“ din 15 Aprilie 1869 s'a publicatu o poezie a D-lui Pogor „Sfinx egipteanu.“ Puține zile după aceea, Traian intr'unu articulu anonimu citează câteva versuri din ea, spune că nu le înțelege și conchide că poezia este unu „galimatias.“ Aceeasi manieră in No. 19 din 8 Iunie 1869.

Sub pomposul titlu de „Istoriele civilizațiunii,“ D. A. D. Xenopolu incepe, prin nisce „considerațiuni generale,“ unu lungu studiu, care promite de a fi și mai obscuru in „considerațiunile sale speciale.“

Ne-a fostu peste putință de a înțelege ceia ce vrea autorul.

In adevēru, însuși Edipu n'aru fi in stare să preceapă o frasă, ca aceasta bunăoară:

„Se sfarmă forma specifică de înțelegere „a lunei cu crierii celor, din care ea por- nesce.“

Și acestu articulu din Traian este nesubscrisu.

Cum stă acum cestiunea? D. Pogor sub numele său publică o poezie, D. Xenopolu

asemene unu studiu istoricu. Vine unu anonimu și declară, că nu le înțelege pe amundoue. Aceasta o credem, fiindcă o spune. Dar ce urmează de aci? Lăsāndu cu totul la o parte meritul sau nemeritul poesicii și al studiului in cestiune de care nu ne ocupāmu, și privindu numai la bunacuviință literară, ne pare evident, că ar trebui să fie cineva de o inteligență și competență recunoscută pentru a pute conchide de la neînțelegerea lui, la confusiunea altora. Dar unu anonimu?! Aceasta o scimu cu toții, că o poezie și unu studiu fie chiar din cele mai lămurite și populare, voru găsi totuși capete, peste a căror gradu de inteligență au trecutu. Prin urmare in faptul, că cineva vine și mărturisesce că nu le-a înțelesu, singurul lucru remarcabilu este impri-marea acestei mărturisiri.

O manieră analogă o vedem in intr'unu pasagiu al lungei anticritice, ce d. Densușanu face in No. 82, 83 et sqq. din *Federațiunea* asupra cercetorii noastre despre poezia română:

Mai insusu am promis, că voiu reveni și asupra acelei impregiurări, că Dl. criticu are desastrul a se impedcā totu de poeziile cele rele, care nu mai au trebuință de critică, fiindu criticate ele prin sine inse-și.

Dl. criticu pentru a ilustra sau mai bine sustinea teoriile D-sale cu exemple, scoate in cea mai mare parte exemple din poeziile (!) studinților de la Oradea-Mare, parte din versificațiunile altor copii tineri sau bătrāni, care se joacă și ei d'a poezi'a.

A critică poezie sau versuri d'acestea, nu insemnă nici mai multu, nici mai puțin, decât a demustră că negru e negru și nu albu.

Dacă Dl. criticu a voitu să dea junei generațiuni romane unu indreptariu pre terenul poesicii romane, pentru ce nu a desco-

peritu și probatu totu-una-dată in critica D-sale defectele acelor poeți romani, care până acuma taliter-qualiter i ținemu de autorități de rangul primu.

De ce n'a demonstratu, pentru ce nu sunt bune poesiele lui Bolintineanu, Alexandri, ș. a. pre care generațiunea jună le citește cu plăcere și alții le și imitează?

Aci toată argumentațiunea se face așa: d. Densușanu neafându din cunoscințele d-sale literare, de cine sunt versurile criticate in poesia română, conchide că sunt de autori obscuri, „copilași de la Orade“, și că prin urmare critica lor era superfluă.

In faptu cestiunea stă altfelu.

In toată cercetarea noastră critică asupra poeziei române se află citate 44 exemple de poezii rele. Autorii lor nu sunt numiți in textu. Din aceste 41 sunt luate din operele D-lor Bolintineanu, Sion, Văcărescu, A. Mureșanu, Tăutu, Boliacu, Baronzi, Pelimon, Asachi, Istrati, Orașanu, Aricescu etc., ear observa-rea de la pag. 31 contra unuia din „poezii nostri cei mai eminenți“ și cea de la pag. 65 se refere la d. Alexandri. Remănu dar din poeziile citate numai trei, care sunt estrase din „Versuințe române“ compilate de studenții oradiani, și anume cele de la pag. 68, 78 și 94 sau 108. Dar și estragerea lor se justifică prin aceea, că numita compilațiune nu cuprinde poeziile studenților oradiani, cum crede d. Densușanu, ci o antologie „din foile naționale de la a. 1838,* precum este scrisu pe titula cărții, și precum am relevatu și noi espres in citațiunea de la pag. 68. Aci sunt poezii de la Vasici, Istrati, Babeș, C. Negruzzi, Paris Momuleanu, I. Mureșanu, H. Ioanid etc.

A cui este vina, dacă d. Densușanu nu a înțelesu, de cine este vorba?

Trecându acum la personalitățile, prin cari se atacă deadeptul caracterul privatu al unui autoru, ne vomu sfi a cită esemplele, in cari o asemenea necuviință ni s'a prezentatu pur și simplu. Este rău, că astfelu de lucruri s'au pututu produce odată in coloanele unui jurnal; nu este bine a se reproduce încă odată.

Ănsă trebuie să admirămu in publicu lipsa de generositate a acelor scriitori, cari au inceputu la noi felu de critică amestecată. Aceasta consistă in a introduce in acelașu articulu și personalități și argumente *ad rem*. La cele din urmă se respunde, dar cele d'ântei îți comandă tăcere, și astfelu se impedică o discuțiune, altmintrelea poate folositoare.

De această categorie se ține critica lungă de 24 de coloane ce domnul I. M. Moldovanu face in contra subscrișului *). Intr'o o aparare a lui Șincai și o interpretare a lui Petru Maior, asupra căroră s'ar putè discuta, ne spune, că observările noastre in contra lui Șincai provinu din invidie.

O lungă combatere a broșurei noastre *Despre scrierea limbei române*, in care combatere se susține din nou etimologismul și care ar putè fi din nou criticată, se termină așa:

Numai una singură observare voiu mai face.

D. M. se clătena in coace și in colo și intru scrierea numelui nostru gentile și acusi lu scrie: „rumân“, acusi romănu, și acusi romanu.

De la rectorul unei universități române, de la unu membru alu societății literare române, cu dreptu cuventu poate pretinde ori ce romănu, (și mai vertosu acelia, de intru ale căror dări 'și capetă plata de rectoru și banii de drumu la ședințele societății li-

(*) In N-rii XXIII și XXV ai Arhivului filologicu din 1869.

terare), că și se scia și se vrea ai scrie numele cum se cade.

Se înțelege, că după asemenea cuvinte acestu domnu a perdutu dreptul la o discuțiune cuvincoasă, și întrebarea interesantă despre *rumân* și *român* trebuie lasată pentru altă ocașiune.

In fine, *last not least*, mai citămu apostrofaarea ce ne face la pag. 460.

La ce este cineva învățatu, dacă nu spre a lucra și judeca intru toate mai pre susu și nu după modulu vulgarin?

De aceea D. M. se nevoesce a se desținge de judecata vulgară, nu numai pre câmpulu literaturii și filologiei române, ce și pre alu celei latine,—de și acestu din urmă, doară va recunoasce și D. M., eră cultivatu destulu de bine și înainte de ivirea D-sale.

Că cine a mai auzitu până aci de verbulu lat. *meno*, care D-sa ilu pune de două ori in „scrierea l. rom.” p. 150 și derivă din elu *pre eminere*?

Lumea ținea până aci, că *eminere* este de la rădăcina *mineo*, ce ocure la Lucretiu in două locuri ne-intoite, cartea VI. v. 562 și 1193. Vomu vedea aflase-va macaru unu filologu, carele să se cucerească prin D. M. și se accepteze pre *meno* in tesaurul limbei latine că rădăcina a lui *eminere*,—sau D. M. va dechiară, că in l. c. alu scrierei D-sale *bonus dormitat Homerus*.

Animositatea personală se vede din aceea, că *emineo* este indiferentu pentru etimologismul și fonetismul ortografiei române, cărorale este consacrată disertatiunea noastră despre scriere. In privința obiectului in discuțiune nu are nici o importanță, dacă este falsă derivarea noastră și esactă aceea a D-lui Moldovanu, și o simplă relevare intr'o notă, fără atăta ironie, ar fi fostu suficientă.

• Din întâmplare lucrul este tocmai dimpotrivă, și ironia și-a greșitu adresa. Latinescul

emineo vine in adevăru de la rădăcina *meno* (*mineo* in nici unu casu nu putea fi rădăcină). In lexiconul latinescu al lui Georges edit. 10. nu sub rubrica *meno*, nici la *emineo* sau *mineo*, unde va fi căutatu d. Moldovanu, ci la cuvântul *mensa*, ae, se află derivarea acestui *mensa* din *meno*, de se unde spune că provine și *emineo* și se citează ca autoritate *Döderlein*, lat. *Synon. und Etym.* V, p. 226.

Georges este unu lexiconu lățitu pintre scolarii gimuasielor austriace și d. Moldovanu va fi dar in stare a controlă exactitatea notiței precedente.

—
Ănsă destul de această materie neplăcută!

A critică este ușor, pentru a reveni la inceputul articulelor noastre polemice, ănsă pare a fi o operațiune a minții omenesce ce reclamă totuși unu gradu oare care de cunoscințe, de prudentă și cel puțin de bună cuviință.

T. Maiorescu.

O FLOARE ALBĂ.

—
NUVELĂ ORIGINALĂ.

(Fine.)

III.

Treceau țile după țile, și Erminei in Umbreni suspinul și ascepterea ei erau pânea și sarea.

Cu câte țile asceptă mai mult, cu atăta asceptă mai cu greu.

Maioranul imbobocia. Ermina își asceptă mirele tot cu mai mare nepăciuire.

Maioranul infloria, și mirele nu se mai vedeă venindu.

Ermina de ce, de ce se vestejiă mai mult; puterile o părăsiau de chinu, ce o ardea.

Cu cât se apropiă Costei de Umbreni, cu atăta-lu părăsiau puterile trupului; cu atăta-i saltă sufletul în fericiri mai dulci.

Când a trecut și preste virful muntelui de pe urmă, și a vădutu virfurile ploilor din grădina cea de dulce aducere aminte, i bătù inima tare, și-i rise sufletul de fericire.

Eată-me, mândră mireasa mea, viu, viu după tine. Oare tu veđi-me? ascepi-me?

Și cum sbură 'n isgoana nebunească, peptu-i tremură de osteneala trupului și de osteneala sufletului.

— Viu, scumpa mea, eată, sosescu. Da tu unde ești? Nu me veđi de nicăiri? — — — nu te vėdu nicăiri.

Ce-i asta?

La Umbreanu poarta cea mare eră bătută de pământu; nu trebuiă, să vină nimine să-o deschidă.

In curte-l căđu fugarul și bine a făcutu, căci almintrilea nici Costei nu s'ar fi pututu ridică de pre elu.

Și ce a vădutu apoi? — Ușele se legănu care cum ھی plăcea. Ferestele care sfărmată, care smăltată cu verde, cu roșu, cu vėnėtu. Pe unde căđuse câte unu ochiu de fereastă, au lucratu altul în locu paingenii.

— Casa asta-i casă părăsită! strigă, și sângele i se oprì. — Dar să vedemu, ce a ramasu în ea, să vedemu falcile morții! și trecu peste unu pragu; — dar indată și căđu 'nderăt, rezemându-se de pãrete. O babă uscată ھی eșise 'nainte.

— Eată falcile morții! Unde ți-ai uitatu coasa? Ori vedu, că ești cu furca 'n brău. A cui firu ilu vei tăiă acuma? De cumva 'lu

ai tăiatu pe al Erminei mele, taie-mi-lu indată și p'al meu. Unde-i, spune-mi răpede, unde-i Ermina Umbreanu? unde s'a dusu, de a lăsatu casa pustie? — Unde s'a dusu?

— În bunu locu s'a dusu. Dar tu ești Alexandru Costei? spune-mi, tu ești?

— Și dacă-su eu? Dar stăi! nu-mi spune nimicu! Că cetescu eu pe fața ta. Și ce cetescu, e așa, că te rogu, să-mi tai firul vieții. Mai ăntėi tai-mi-lu pe al meu.

— Ba nu ți-lu-așu tăiă, și când l'așu putė.

— Adecă ba totuș ți-lu voiu tăiă, — cu o poveste. — Ascultă-me!

— Nu'ncepe cu 'nceputul; lasă mijlocul; și spune-mi numai capetul. Unde s'a dusu Ermina? Unde-i? — — — Ce-mi arăți numai cu brațul teu celu uscatu incolo, la dealu? ce-i acolo?

— Nu veđi tu marmorul cel albu în țințerimu la margine?

— Ce-mi vestesci, corboaică afurisită! — Ah — — — Nebunul — — smintitul de mine! de ce am asceptatu eu asta? Ca să-i făcu bucurie pe neasceptate! ha ha ha! — — — Acuma mi-a făcutu ursita mie una pe neasceptate! — — Acuma — — Mătușică dragă, spune-mi și inceputul povestii.

— Inceputul povestii? — — Inceputul? nu ți-lu potu spune. Ilu scii tu.

— Ah! nendurată ești! spune dară urmarea.

— Când s'au rădicatu din țerină resadul florilor, atuncea a venitu de veste, că Umbreanu a peritu în intorseturile nepăciuirilor din țară. Ermina a plănsu ție multe; dar când au imbobocitu floricelele, atunci s'a mângăietu, și s'a împăcatu. De atunci incoace eșiă în grădinuță, și se uită din cătrău te

ascepta să vii. — Așa treceau zile după zile, și cum tot nu te vedeă venindu, a începutu a se 'ngrijî. Superarea-i se vedeă din ochi.

Se puneă dimineața la fereastă, de unde să te vață sosindu, și se uită—se uită 'ntr'acolo; și cum tot nu te vedeă, lăcrimă—lăcrimă, și de blândă ce eră, nu te blăstēmă, ci tot cuvinte bune îți trimeteă nainte in cale. Eu o tot întrebam, și nu-mi spuneă la cine ăi e gândul. Apusul soarelui o vedeă la fereastă; răsărita lunii pe la meață-noapte o află la fereastă, doară-i sosit noaptea. In somnu, ce dormiă, te sărută'n visu. Și când se desceptă, me 'ntrebă: „N'a venitu?“

Odată au începutu a inflori toate straturile cu flori.—

— Rătăcitu de capul meu! și eu n'am văđutu, ce se vede! și n'am respunsu la jurământul ce am juratu? m'am perdutu in zidurile mele smintite! — O! dar numai pentru ea! Pentru ea? pentru ca să o perdu!

Baba povestî mai departe:

-- Când au începutu a se deschide floricelele vesele, atunci s'a inchisu inima Erminei cu tristeță, ca cei ce-și asceptă pierđarea, parcă o suflare de blăstēmu i-a dusu toate puterile, și nu i le-a mai adusu mai multe! — Și dēnsa, singurica mamei singurică! — tot vorbe bune, tot vorbe blānde îți trimiteă pe calea vęnturilor călătoare.

O, că nu mai vine, nu mai vine! Vino, vino, falnicu mirele meu! sboară in brațele mele care te asceptu singură și tristă; și asceptarea-mi arde sufletul. — De ce ați aprinsu atăta focu aci? de ce ați aprinsu casa? ce me arde așa de reu la frunte? — și nu-mi stēmpēră focul acesta nime — nime — nime. —

Și când le-a đisu aceste, — atunci —

— Stăi, aci, baba intunericului! mai lăsă-mi o clipetă de repausu, să-mi stringu cugețele 'n capu, că clocotescu. Stăi, să mai ieu sufletu! Nu-mi trāsni in crieri cu atătea cuvinte grele de odată! Cum ai đisu! — — — Ea nu-mi aruncă blăstēmuri? — — cum? — „vorbe bune“? — — me chemă: „vino! vino la singurica ta cea părăsită“? — — O! o! — — cum ai mai đisu? — — o ardeau durerile, și nu o stēmpēră nime? nime? — nime? — — așa a mai đisu? așa dară?

— Așa! și când —

— Stăi! mai stăi aci, — — să-mi mai ieu sufletu, că să'nvērte lumea cu mine — — — Așa! — Acuma spune-mi capētul! Spune-mi ce-i vrē. Ai đisu până la: „atunci“.

— Ermina atunci a đisu cătră mine: „Dacă-i întâlni in lume pre Alesandru Costeci, fă-i tot numai bine, și-lu apēră de rēu; și-lu stēmpēră, dacă va află, că nu mai sunt pe lumea asta. Spune-i, că a lui am trăitu, a lui moru . . . Eu mi-am datu cuvēntul, că voi face, precum mi-a đisu. Ermina a mai suspinatu odată 'n viață din adāncul sufletului. — — — După ce a suspinatu.

— Baba nu vorbi mai departe; numai arătă earăși la peatra cea albă din ținterimu. — Apoi a mai adaosu:

— Uită-te acolo!

— Nu-mi arată, și nu đice, să me uitu acolo, că-mi arde vederea, și nu me potu uită acolo.

— Pe-atunci erau inflorite toate straturile, toată grădinuța. Rupeau florile alte copile. Unele cădeau, altele infloriau. — —

-- Unele cădeau—altele 'nfloriau; unele cădeau—altele 'nfloriau . . . . Dar de ce nu

cade și casa aceasta, aprinsă, în capul meu? și să-mi ardă crierii în jaraticu și 'n pojaru! spune-mi acuma, nu scii cum să-mi aflu eu perđarea? ce perđare mi-se cuvine? Spune-mi? Că mie-mi clocotesce 'n capu.

— Cum? Perđare? Nu ți-se cuvine perđare.

— Nu mi-se cuvine? Nici o resbunare? unuia, ca mine?

— Pentru tine nu este resbunare. Tu trebuie numai să—trăiesci!

— Adevărat! adevărat! mi-se cuvine. Unuia care a făcutu, și n'a făcutu, cum am făcutu și cum n'am făcutu eu, i-se cuvine să trăiască traiul, care me asceaptă pre mine de astăzi înainte. I-se cuvine.———Voiu trăi dară; dar nu voiu pute; sciu bine, că nu voiu pute duce viața. Doară va face lumea milă cu mine, și voiu pute scăpa de ea.——
—Casele le voiu dă călugărului. Dar elu e chematu, să-și resbune, să me pearđă!——
Ce me spariu și eu? Elu me va iertă;——ba mai bine va face, dacă nu me va iertă. Me ducu la elu, ca să nu me scape din ochi, să-și resbune. I-su datoru, a-i purtă resbunarea. — Me ducu la elu. Ți voiu spune toate și me va perde. Dar ah! acuma mi-aducu aminte!—Nu elu, eu am să-mi resbunu, de cele, ce mi-a făcutu. Eu am să-lu întreb: „Omule! în ce vină mare m'ai sciutu, de m'ai stricatu așa de cumplit? De ce mi-ai adusu bine 'n casă? De ce mi-ai călcatu pragul casei cu sacii subsuoară? Acuma să scii, că a venitu Țiua dreptății. Ți remasu bunu lumii; și apoi te voiu perde.“——Tu mi-ai umbritu Țilele cu buuurile tale; asceaptă-me; că eată viu, și ți-le voiu întunecă eu pre ale tale.

— Eată-mă; isu aproape; Ți pără că-i respunde unu graiu. Și Costei vȚu înainte sa pre călugărul celu întunecosu, cum se uită la elu.

— Ah! bine că ai venitu. Am o vorbă cu crierii tei. Acuma ne vomu regulă întrebările. Să mergemu înapoi la Bociani în palatul teu.

- Mi-ai pășitu pragul cu prețul palatului aceluia în mână, și nu mi-ai spusu; mi-ai spusu vorbe întoarse. M'ai pusu tu cu mână ta în ghiara diavolului, ca să-mi scoată vederea, să-mi incurce mințile, și să me facă, să perdu ce am perđutu;——pentru aceste, omule, am să te întreb două cuvinte în scrășnitul dinților. Înțelegi tu socoteala aceasta? Aidemu dară, ca să ți-o lămurescu mai de 'nțelesu.—Așa vorbi Costei; baba-lu întrebă: Cine să vie? cu cine vorbești, și te uiți la părete? Costei Ți-respunde: Cu călugărul acesta.

Si Costei plecă la Bociani. Pe drumu tot vorbiă cu călugărul vorbe, de care se sparie omul sănătosu, și nu le vorbește. Lui Ți pără, că-i respunde călugărul. Oamenii, cu cari se 'ntălniă pe drumu, se întorceau și se uitau după elu, cum merge și cum vorbește cu unu „călugăru“; cum își respunde singuru, și socotesce, că-i respunde altul.

Când a sositu în Bociani, nu mai putea stă pe picioare. Argatul ilu luă în brațe de pe fugaru, și-lu duse 'n casă. Apoi il ajunseră dureri și turburări și mai mari.

Când s'a ridicatu sănătosu, a Țisu ca și cum a vorbitu călugărul celu întunecat.

— Acuma să ne regulămu vorbele, ce mai avemu unul cu altul pre pământu. Incepe tu, că eu nu sciu, ce pedeapsă să-ți măsuru; nu

cunoscu rău așa de mare, care să se măsura cu ceea ce am pierdut eu pierdându-mi îngerul, la care me închinam, care mi-a luminat în viață, și după elu mi s'a întunecat sufletul pentru totdeauna; nu cunoscu, și nu vreau să măsoară altu rău cu acesta. Ți-așu pofti, să-ți răsără și ție unu soare, ca mie, și apoi să-lu pierzi și tu, ca mine. Aceasta ți-ar fi măsura dreaptă. Aceasta ți-o măsoară. Ce-mi răspunzi tu la aceasta?

— Spune-mi mai înainte tu, ce pedeapsă ți-ar părea mai mare?

— Moartea-i măsura cea mai mică după aceste.

— Moartea, ții tu?

— Da, moartea; o dămi-o, să me împacă și eu. Eu n'am inimă, să mi-o ieu. Am făcutu păcate mari de ajunsu; mi-se cuvine.

— Si dacă eu nu-ți măsoară moarte?

— Atunci așu muri de zece ori în câte zile așu trăi.

— Ascultă-me dară: te iertu!

— Me ierți!——

— Imi-dau cuvântul, că te iertu!

— Ah!——m'ai pierdut!——Dar diavole! cine te-a învățatu muncile cele mai ardeătoare pe lume? Cine? Să me puni, ca să me asemăn cu tine, și să vedu, cât ești tu de bunu, și eu de rău! ca să-mi arde nămintea ochilor ceea, ce am făcutu, și ziua și noaptea! ca să me pierdu de o mie de ori, și să nu me potu perde! Ca să-mi strigu eu însu-mi: „Netrebnicule! din mila aceluia mai ai sufletu, căruia i-ai bătutu țapa'n peptu. Ai avutu cerul în brațe, și nu ți-s'a cuvenitu!—De ce-ți adăpi peptul cu sănătatea din vântu și din isvoru? că nu ți-se

cuvine! De ce-ți așezi noaptea capul pe peatra aceea? că nu ți-se cuvine!

Lui Costei aci i-s'a întunecat vederea, și cădă jos, scăpătat de toată simțirea.

Când ș'a venit în fire, și-a ridicat ochii, și a strigatu: Ah! n'am muritu încă? și apoi eară i-a pășitu înainte fața călugărului, și i-a ținut: Te iertu! Elu atunci a apucat două cuțite, a pusu unul pe o masă, a ridicat unul sus, și a strigatu: În dinți aruncu iertarea ta; și dându să taie pre călugăru, mai strigă: Acuma știu, că nu me vei ierta!——dar n'a atinsu nimicu; năluca s'a spulberat în nimica înaintea ochilor lui. El de groază abie a găngăvit: Nu ești nimica? abie s'a preceptu, pre unde să scape afară din palatu, oftându odată din adâncul pieptului:

— O, pustie-i lumea aceasta!

Și s'a dusu.

— — — — —

Aceste mi-le a spusu unu moșneagu bătrănu albu la pėru, pe care l'am întâlnit când întrebam despre palatul celu ce e cum nu's alte palaturi. De câte ori ținca „Alexandru Costei,” și că eră tineru frumosu, de atâtea ori-i trecea visu amaru peste față.

La capetul povestii m'am pomenitu, că am ajunsu cu elu într'unu virfu de măgură. Eu ilu întrebăi:

— De ce m'ai adusu aici?

— Pentru ca să-ți potu spune și capetul povestii.

— Dar, josu nu mi-lu ai fi pututu spune?

— Nu.

Atunci mi-a arătat jur împrejur măgura, cum eră 'n cercu și fără virfu ascuțitu; fiindu în coșul ei cufundime nemăsurată ca

și unu cazanu ingrozitoru. Fundul nu-lu vȃduse nimene, de pe prăpăstiile d'imprejuru numai bolovanii se puteau coborî la elu, și cum sbură bolovanul pe prapaste la vale, se auđiă intr'unu tărđiu, cum băteă apa, și cum se băteau păreții apelor despicate earăși unul intr'altul.

Vȃntul mătură firele de earbă ruptă și călătoare, desbracă copacii de frunđe și de mușchiu, și le băteă 'n cazanul din coșul măgurei; acele se 'ntindeau pe deasupra apei, și se țeseau in popănzacu verde, legănătoru. De cădeă ceva greu pe elu, popănzacul se deschideă și eară se 'nchideă deasupra lui.

Moșneagul cu povestea steteă despre marginea prăpăstii și-mi mai ȃlise:

— Acuma mi-am ușuratu inima pentru ăntȃia oară; și nu-mi va trebui, să mi-o nșurez mai multu. Aici in adăncu, unde nu vede ochiu de omu de nicăiri, aici trebuie să fie ochiu de mare— Acolo va fi bine pentru — Alesandru Costei.

Rămasu bunu, lume!

Și apoi sbură pe prăpăstii in jos in adăncimea necunoscută.

Ermina somnură in Umbreni somnul celu fără capȃtu lăngă maică-sa, supt o salcie tristă, supt flori de iasonii și chiparosu.

Alesandru Costei și-a aflatu pacea suptu popănzacul cel verde, jos in adăncimea apelor, între vițe bărboase și rădȃcini necunoscute.

In Bociani tot mai stă palatul nimenui.— Porți, care nu-su nicăiri;— feresti uitate nepuse; păreți, care nu se 'nțelegu unul cu altul;— turnuri resărite dintre tufe de brusturi crescute pe de-a spate, fără scirea zidurilor. Incăperi, in care pândescu jigăanii cu douespredece brațe, torcȃnduși impletindu fire,

Conv. Lit. An. III. No. 13.

și țesȃndu prinsori perđetoare; și vinu jigăanii sburătoare, căte cu o sută de ochi, și tot nu vȃdu lațurile intinse, și sboară 'n ele.

Ear când se uită călătorul, vede acolo strălucindu in rađa soarelui coperișe nalte de aramă, — cruci suflate cu auru, — stele de argintu.

I. Pop Florentin.

ISTORIILE CIVILISAȚIUNEI

II.

O critică a lui Bucle.

(Urmare.)

Critica. — După ce-am espusu sistemul lui Buckle și inrudirea lui cu ideile seculului și a cugetătorilor anteriori, putemu acum trece la critica opiniunilor sale, cu atăta mai ușor că, după cum credemu, am făcutu să reeasă de la sine ceea ce ne pare greșitu in sistemul autorului nostru.

Defectul celu mare a lui Buckle este ceea ce numirȃmu mai sus exclusivismul ideilor sale. Elu caută să simplifice pe cât se poate înțelegerea progresului *), și pentru aceasta caută să esplice totdeauna prin o singură lege fenomene cari sunt productul unei sume de influențe. Prin această tendință, elu falsifică concepțiunea sa fundamentală a istoriei, greșesce sistemul de legi a desvoltărei, și mai cu samă să inșală in metoda ce ne-o recomandă pentru a descoperi asemenea legi. Aceasta o vomu demonstră in următoarele.

Istoria e după Buckle rezultatul influenței naturei asupra spiritului și a spiritului asu-

*) Principiul seu este și pentru studiul istoriei „Verwickelungen zu vereinfachen ist in allen Wissenszweigen der erste wesentliche Erfolg „B. I. 1 p. 198.

pra naturii „Toate schimbările de cari istoria e plină, toate întâmplările ce au pătuit în omenire, progresul și căderea, fericirea și miseria ei, trebuie să fie fructul unei indoite activități, acelu al influenței fenomenelor esteriore asupra spiritului nostru și a influenței spiritului nostru asupra fenomenelor esteriore *).“

Această înțelegere a istoriei e greșită, și trebuie să ne dăm bine de seamă în ce consistă eroarea pentru că multe din principiile lui Buckle sunt consecințe deduse din ea. Și pentru a fixa ideile spunem: istoria nu e produsul unei indoite influențe, acelei a naturii asupra spiritului și a spiritului asupra naturii, ci acelu a unei singure a activității spiritului omenesc, către care natura vine numai ca influență modificatoare.

Deosebirea între acestu mod de a înțelege istoria și acelu a lui Buckle este foarte mare, deși deodată ni-se pare cam aceeași de a dice că dezvoltarea spiritului e influențată de natură sau că e produsul influenței reciproce a naturii și a spiritului.

Ori-cine va acorda de sigur că sunt mai multe clase de fenomene ale naturii și earăși mai multe clase de fenomene ale spiritului **). După concepțiunea lui Buckle des-

*) B. I. 1, p. 18.

***) Pentru natură d. e. fenomenele luminei, căldurei electricității, vieții vegetale, animale, etc., pentru spirit, acele ale religiunii, comerțului, artelor, științelor, dreptului, etc. — Buckle însăși recunoaște că sunt două clase de fenomene: ale naturii și ale spiritului „fiecare ascultându de legile lor.“ (Conv. Lit. An. III. No. 9 p. 146—147). Dară prin unu raționamentu falsu, în locu de a considera deja acele fenomene ale spiritului ca istorie, elu dice că faptele istorice, sunt produsul influenței reciproce a ambelor clase de fenomene, ca și cum fenomenele spiritului și istorie aru fi ceva deosebitu.

pre istorie trebuie să dicem că nu toate clasele de fenomene naturale trebuie luate în considerațiune în istorie, ci numai acele care influențează asupra spiritului, și carăși *nu toate clasele de fenomene ale spiritului trebuie să fie obiectul studiului istoriei, ci numai acele care influențează asupra naturii* — căci istoria nu este decât produsul influenței reciproce a acestor două clase de fenomene. Celu întâiu e adevăratu pentru că nu studiamu natura ci spiritul; al doile falsu până la evidență, pentru că *sunt mai multe ramuri de activitate ale spiritului cari nu sunt destinate a veni în contactu cu natura, a influența asupra ei, și totuși ele formează o parte cel puțin tot atâta de importantă din dezvoltarea spiritului omenesc, ca și ramurile activității cari influențează asupra naturii.*

Dară în concepțiunea lui Buckle despre istorie, aceste ramuri nu mai potu avè valoare, și de aceea elu le și ignoră sau le prețuesce rău *) și falsifică astfeiu înțelesul istoriei, restringendu cercetarea numai la o parte a activității sufletesci, la acea prin care spiritul influențează asupra naturii, dându-o apoi pe aceasta drept întregul ei, sau cel puțin drept singura parte de adevărată importanță.

Buckle dară consideră dezvoltarea spiritului numai din partea în care se atinge cu natura. Punendu în antagonismu natura cu spiritul eră foarte natural să recunoască două tipuri fundamentale ale dezvoltării, aceea în care domină natura și aceea în care domină spiritul; de aice deosebirea radicală între civilizațiunea Europei și acelei de afară din Europa.

*) Esemple vomu cită mai la vale.

Avându apoi in vedere că nu e scopul seu cercetarea naturei, ci aceea a omului, a spiritului omenescu erà tot atât de naturalu ca să considere ca civilizațiunea cea mai perfectă aceea in care domină spiritul, cea europeană, și in fine, fiindcă superioritatea civilizațiunei europene e datorită triumfului spiritului asupra naturei erà necesar ca să atribue această civilizațiune acelei părți a activității spiritului prin care omul își sūpu-ne natura, anume activității sciințifice sub cele trei forme a ei de invențiune, de descoperire și de metodă in genere — și cu deosebire sciințelor naturale.

Falsitatea concepțiunei fundamentale a lui Buckle, deși evidentă a priori, va reeși și mai bine din falsitatea consequențelor ei. Se luămu in cercetare ăntea consequență, principiul fundamentalu după care se separă civilizațiunile estra-europene de acele a Europei: In Europa domină spiritul, afară din Europa natura. Influența naturei se manifestează după Buckle in patru moduri, prin climă, pământu, nutrimentu și fenomenele sale in genere. Acea a raselor e cu totul respinsă de Buckle, pentru că mai ăntei nu a fostu ăncă demonstrată, apoi pentru că toate deosebirile intre popoare se esplică foarte bine prin influența naturei cum o înțelege elv. Nu ne putem oprì de-a atrage atențiunea asupra modului curiosu de raționare intrebuițatu de Buckle in mai multe rânduri, care consistă in a respinge ca neexistentu tot ce nu a fostu demonstrat pozitivu. *) Sunt ănsă multe prin-

cipii adevărate prin sine fără demonstrare— axiomele matematice de exemplu; sunt altele care trebuie să le admitemu când nu găsimu altu mijlocu de a esplică lucrurile. Se poate ănsă ca principiul admisu să fie falsu. Atunci trebuie pentru a-lu respinge să indeplinimu doue condițiuni, să demonstrămu mai ăntei falsitatea principiului admisu până atunci; apoi să punemu in locu unu altul care să esplice in modu mulțamitoru faptele ce le avemu inainte. Astfeliu face de exemplu Herbart când respinge in psihologie teoria facultăților, astfeliu Schopenhauer când respinge libertatea absolută a voinței. Ambii caută să demonstre că principiile pe cari le respingu *nu potu să existe* și apoi conchidu *a non posse ad non esse*, cum ățeau scolasticii, adecă, ceea ce după mintea noastră nu poate să existe, nici nu există; dară nici unuia nu-i vine in minte de a respinge unu principiu admisu, pe simpla rațiune că nu a fostu demonstrată in modu pozitivu existența lui.

Prin acestu sistem de a considerà ca neexistentu ceea ce nu a fostu demonstratu pozitiv, Buckle, cade in o mare eroare; elv leapădă mai mulți din factorii desvoltării, și atribue in modu măestritu efectele causelor pe cari le respinge ca neexistente, unor altora pe cari le admite elv, dă astfeliu isvoare false produțiunei fenomenelor și introduce in întreaga înțelegere a mersului lor confusiune și eroare.

Dară ni se va objecta, dacă in locul principiului respinsu, se pune altul a căruia exis-

*) „Gewöhnliche Schriftsteller verfallen fortdauernd in den Irrthum diesen Unterschied (der Rassen) als eine Thatsache anzunehmen; wenn er existirt, so ist er wenigstens nie bewiesen worden.“ B. I. 1. p. 36 Not. 1. — Alte esemple I. 1. p. 16 Not. 16 unde respinge

libertatea absolută a voinței fiindcă nu a fostu demonstrată; și I. 1. p. 149 unde nu admite că progresul să fie și unu progresu a facultăților noastre morale și intelectuale însăși, fiindcă nu s'a demonstratu.

tență se demonstrează pozitiv, și dacă prin elu se esplică tot atâta de bine sau poate și mai bine fenomenele ce le avem înainte, nu e drept oare ca cumpăna adevărului să se plece în partea acestuia, deși cel d'ănteu a fostu respinsu fără ca să se fi demonstratu imposibilitatea existenței lui? Chiar dacă amu admite aceasta, să vedemu cum indeplinesce Buckle măcar aceasta a doua condițiune, și aceasta s'o facemu la chestiunea influenței raselor, de unde ne vomu lumină și asupra valorii principiului care separă, după Buckle; civilizațiunea Europei de cele estra-europeane.

Buckle promite de a esplică diferențele caracteristice ale popoarelor prin diferența influenței climei pământului, nutrimentului și a fenomenelor naturei. *) Cum să esplicămu noi oare prin aceste deosebirea între limbi? Nu vorbimu aice de diferența în stoful limbei, în cuvinte, care diferență atărnă foarte mult și de la influența naturei — dară de diferența radicală în tipul fundamental, în caracterul și spiritul limbilor? Cum esplicămu bunăoară prin teoria lui Buckle diferența între limbile monosilabe, aglutinate și flexibile? Din timpurile cele mai vechi, popoarele ce le vorbescu, sunt răspândite în climatele, și trăescu în condițiunile de existență cele mai deosebite; apoi unele și-au schimbatu locuințele lor fără ca prin aceasta să-și fi modificatu tipul fundamental, al limbei. *) Diferența între limbi nu se poate dar esplică prin influența naturei cum o înțelege Buckle și deci videmu aice făgăduința lui dată de greșu tocmai la unul din fenomenele cele mai insem-

*) B. I. I. p. 36.

*) Esemple despre aceste sunt pre numeroase și cunoscute ca să le mai enumerămu.

nate ale spiritului omenescu. — Dară lui Buckle nici că i-a trecutu prin minte să iee și limba în cercetare, în studiul dezvoltării spiritului; aceasta din cauza mai sus espusă că Buckle consideră dezvoltarea acestuia numai din partea cu care influențează asupra naturei, și limba e tocmai una din acele ramuri ale activității spiritului care are altă destinațiune decât de a influența asupra naturei.

Limba unui popor e însă expresiunea și totodată instrumentul gândirii sale. **) De la natura și caracterul ei ne vomu explica în mare parte producțiunile spiritului unui popor, civilizațiunea sa. Dacă lăsămu limba la o parte atunci trebuie să atribuimu multe fenomene cari se esplică numai prin ea, altor cauze pe cari le luămu în modu arbitraru și cari prin urmare nu ne potu duce la adevăru.

Dacă admitemu însă o deosebire radicală între tipurile limbei, — și aceasta trebuie să o facemu de vreme ce faptele existente și studiul cel mai adâncu a lor ne-o dovedescu — atunci trebuie să admitemu o diferență între diversele grupe ale omenirii, diferență care

**) „Der Mensch theilt dem anderen Gedanken mit, durch Sprache, oder verbirgt Gedanken durch Sprache. Sprache ist das erste Erzeugniss und das nothwendige Werkzeug seiner Vernunft: daher wird im Griechischen und im Italiänschen, Sprache und Vernunft durch dasselbe Wort bezeichnet: *ὄλογος, il discorso.*“ Schopenhauer, *Die Welt als Wille* 3-a ed. I. p. 44. — „Die Anschauung bildet den ursprünglichen Stoff des Bewusstseins; die Sprache ist die erste rein subjective Thätigkeit, welche diesen Stoff zu Vorstellungen und Formen der Vorstellungen formt. In so fern liegen in der Sprache Denkformen und ist Sprechen Denken. Aber die grammatischen Formen sind nur Formen einer gewissen Stufe des Denkens, nämlich der ersten Stufe; Sprechen ist nur ein gewisses Denken“ *Steinthal. Charakteristik der Typen des Sprachbaues.* p. 99 Comp. 102 — 103.

trebuie să reșadă în natura spiritului popoarelor, adică, după convicțiunea noastră, în relațiunea încă atât de puțin cunoscută dintre sufletu și trupu, fiindcă sufletul omului însuși e numai unul și identicu. Cu unu cuvântu trebuie să admitem diferența de rase pe care tocmai Buckle o respinge; și nu înțelegu pentru ce ne-amu teme atâta să o facem când natura au întipăritu și pe față reflexul spiritului ominescu! Rasele ăse nu sunt numai trei sau cinci cum se credea odată; din studiul limbei mai alesu se poate vedea marea varietate a lor, care adesa se ascunde de la privirea noastră retrăgându-se în interiorul sufletului*). Fie acuma rasele ceva originar sau rezultatul aclimatizării omului în timpurile ante-istorice, existența lor, existența unei diferenți radicale între diversele grupe ale omenirii nu poate fi negată fără periculu pentru adevăru. Admițându această diferență pentru tipurile fundamentale, trebuie s'o admitemu și pentru ramurile intermediare. Nu numai grupele mari ale omenirii presintă diferenți cari nu potu fi esplicate mai departe, dar și cele mai mici, popoarele la cari această diferență ie numele de caracteru a spiritului lor. Precum fiecare omu a-

*) Amu citatu mai sus numai ca esemplu trei clase de limbi: monosilabe, aglutinate și flexibile. În ce consistă diferența veți: *Maiorescu, Despre scrierea limbei române* p. 133 ș. u. Domnul Maiorescu amintese numai aceste trei tipuri. Studiile mai noue au admisu mai multe. *Steinthal* în opul citatu numeră „între cele mai însemnate“ optu. Veți p. 327. În acelașu opu p. 104 elu ăice: „Die Sprachen sind so verschieden den wie das Bewusstsein der verschiedencu Volksgeister“ și p. 105 „Wie die verschiedenen Bildungen der Natur verschiedenen Stufen einer Entwicklungsbahn, so sind die verschiedenen Sprachen der Völker Fusstapfen der Sprachidee der Menschheit. Die ganze Natur bildet einen Gesamtorganismus dessen Glieder die Naturreiche sind: so bilden alle Sprachen den Gesamtorganismus der Sprachidee und sind dessen Glieder,“ Veți și *Conv. Lit. An. II, p. 181.*

duce cu sine în lume o basă de caracteru care nu poate fi esplicatu mai departe și de la care trebuie să pornimu ca de la o faptă dată, așa și fiecare poporu presentă unu fondu particularu lui, care este nnul din elementele cele mai însemnate pentru cunoștința dezvoltării sale*). Acestu elementu e datoritu deosibirei de rasă; numai astfelu ne putemu esplică deosibirea fundamentală între limbele popoarelor și între celelalte elemente de viață a lor care nu sunt de o natură universală**). Dacă respingemu deosibirea de rase atunci originalitatea popoarelor rămâne neesplicată, și dacă voimu să o esplicăm prin influența naturei încunjurătoare, vedemu că dăm cu totul de greșu.

Tot din această respingere a deosebirei de rase urmează că esplicarea ce o dă Buckle despre deosebirea între civilizațiunea Europei și cele estra-europene este necompletă și nelămuritoare.

Influența naturei, anume astfelu cum o înțelege Buckle nu esplică între civilizațiunile estra-europene pe aceea a *Chinei*. Buckle însăși a simțitu-o, și de aceea nu vorbește ni-

*) De aici deducemu necesitatea studiului psihologicu asupra unui poporu pentru cunoștința mersului dezvoltării sale — Buckle după cum scimu respinge cu totul psihologia. Despre aceasta ănsă vom trată mai târziu.

**) În unu cursu de „istoric a poesiei epice,“ profesatu în vara aceasta de D. Steinthal la Universitatea din Berlin, elu au arătat că este între popoare o diferență radicală în privirea poesiei populare (a epiceii mai cu samă). Elu deosibesce trei forme: epică izolată, aglutinată și organică, deosibire analoagă celei între limbele monosilabe, aglutinate și flexibile, dar nu congruentă. Spaniolii, de esemplu, au limbă flexibilă — cea mai perfectă formă, — și epică izolată — cea mai neperfectă. Finii au limbă aglutinată și epică organică. Romanii nu au avute poesie epică (populară). — Aceste idei sunt esprimate și în o broșură „Das Epos“ publicată în *Zeitschrift für Volkpsychologie und Sprachwissenschaft von Lazarus und Steinthal* Vol. V.

căirea de China in modu pozitivu, pomenesce numai odată de numele ei*), și o amestecă astfel in ceea ce spune in genere despre Asia încât ăi putem și nu-i putem aplica ceea ce spune despre aceasta**). In fine pentru a scăpa de o obiecțiune foarte naturală, elu spune că a luat civilizațiunea Indiei drept expresiunea cea mai naltă a civilizațiunei Asiei, precum pe a Egiptului drept expresiunea celei africane***). Așa dară trebuie să luăm civilizațiunea Indiei drept expresiunea și-a civilizațiunei Chinei; vom vedea in curându dacă aceasta e cu puțință. Acuma de odată ănsă observăm, că ar fi fost mult mai natural ca Buckle să vorbiască clar și precis despre o *civilizațiune vechie de mai multe mii de ani și împărțită de o treime din neamul omenescu*. Dacă principiile lui sunt adevărate pentru ce să nu le demonstre direct tocmai prin unu exemplu atât de mare ca acel al Chinei? Pentru ce nu a luat in America civilizațiunea Peruviului sau a Mexicului drept „expresiunea“ celei americane, ci le enumeră aice pe toate până, și pe aceea a Americii centrale? — Dar nehotărîrea lui Buckle in privirea Chinei se esplică ușor. Cum s'ar potrivî de exemplu cele ce ne spunu toate geografile despre China, cu cuvintele următoare a lui Buckle cari trebuie să serviască de caracteristică a ori-cărei civilizațiuni estra-europeane? „Nu este in istoriă nici unu exemplu a unei *țeri tropice* in care poporul să fi scăpatu de soarta destinată lui indată, ce o mare câtime de bogăție s'a adunatu; nici unu

exemplu unde *căldura cliimei* să nu fi produsu o prisosință de nutrimentu, această prisosință o împărțire neegală mai ănteiu a bogăției, apoi a puterei politice și sociale**). Fie și astfel! dară nu pentru China care nu e țară tropică și in care climatul e mai rece la aceeași lățime geografică decât in Europa.**). Dară ne amintim că orezul e in China hrana principală a locuitorilor, și că din cauza lui a pututu să se inmulțiască populațiunea cu mare repejune, ceea ce pentru Buckle o de ajunsu căci de la crescerea populațiunei vine scăderea prețului muncii și nenorocirea claselor de jos—caracteristica civilizațiunilor estra-europeene. E drept că populațiunea in China e foarte mare, așa de mare că nu-i mai ajunge pământul pentru locuința ei; dară această populațiune enormă nu ne presintă aspectul ce-lu are in India. In China nu sunt *caste*, nu este unu abisu intre omul bogatu și puternicu și omul săracu, și acestu din urmă nu e injositu pe treaptă animalicească. Meritul, puterea și influența atěrnă numai de la invěțătură, și deci stau deschise ori-căruia din popor***). Cum poate dară Buckle să iee civilizațiunea Indiei drept expresiunea celei a Asiei, deci și a Chinei, când in India să toarnă oloiu ferbinte in urechile nenorocitului Sudra care a cercatu să audă numai ceteria unei cărți sfinte, ear in China și Iaponu mai tot omul scrie și citește și nu este altă deosibire decât aceea ce-o dă invěțătura? Apoi Buckle ne mai dă ca unu caracteru a civilizațiunilor estra-europeane predominarea

*) In o notă mai sus spusesemu că niciodată. In urmă amu găsitu numele Chinei odată B. I. 1, p. 41.

***) Compară B. I. 1, p. 41, 44, cu p. 58. 63. 71. 99.

****) B. I. 1, p. 75.

*) B. I. 1, p. 81 Compară p. 58.

***) Veđi Geografile... de exemplu *Ungewitter, Neueste Erdbeschreibung*. Vol. II, p. 416.

****) Veđi asupra civilizațiunei Chinei *Draper* in opul citatu in capul cercetărei noastre. Vol. II, p. 350-355.

fantasiei asupra rațiunii,*) demonstră aceasta prin India și prin urmare o aplică indirect și Chinei, pe când e cunoscutu că poporul Chinezu e unul din popoarele cele mai lipsite de fantasmie, și că la elu țelul practic predomnesce in toate ramurile vieței. Nu vedemu cum mai e posibil de a luă civilizațiunea Indiei drept expresiune a celei chineze. Ele sunt radical deosebite, și deci nu potu fi esplicate prin aceleași cause și nici nu sunt. Pentru a-și scăpă principiile de obiecțiuni pe cari unu spiritu ca a lui e imposibil să nu le fi presimțitu, Buckle urmează in toată chestiunea civilizațiunei Chinei o tactică greu de calificatu. — Dară civilizațiunea Chinei e necompletă; nu voimu a vedè in ea icoana stărei finale spre care tinde Europa**). China are o civilizațiune originală, interesantă, plină de învățături mari pentru Europa, dar ea nu se poate compară cu aceea a Europei. Care este causa ce au oprit-o de a luă avântul in care suntemu noi astăzi cuprinși? Clima? de sigur nu. — Predominarea fantasiei? tot atât de puțin. — Mulțimea populațiunei din causă că Chinezii mănâncă orezu? nici aceasta, căci vedemu că defectul civilizațiunei Chineze nu consistă in o asuprire nemăsurată a majorității populațiunii prin o clasă, ci in desvoltarea necompletă a tuturor elementelor de viață. Dacă ne amintimu acuma ce limbă au Chinezii, a-nume forma monosilabă, una din formele cele mai de jos a realizărei ideei limbei,***)) și da-

*) B. I, 1. p. 111.

**) Precum gândesce *Draper* la locul citatu in nota anteprecedentă.

***)) Veđi asupra clasificățiunei limbilor și gradul lor respectivu de perfecțiune *Steinthal in Charakteristik der Typen des Sprachbaues* p. 314. Compară 328—331 și pentru limba chineză cu deosebire 107—108.

că luămu aminte cele spuse mai sus despre raportul in care stă limba cu gândirea, și deci cu intregul spiritu a poporului, atunci ne dămu sama mai lămurit pentru ce Chinezii au o civilizațiune staționară. Cu instrumentul neperfectu dat de natură sufletului lor, nu puteau să producă rezultate mai nalte decât cele ce-au produsu.

Neperfectiunea civilizațiunei Chineze nu e dar esplicabilă prin predominarea influenței naturei, ci numai prin caracterul rasei mongolice și, trebue să mai adăugimu, prin sistemul seu de isolare care i-a tăetu contactul și frecarea cu elemente străine, condițiune esențială a ori-cărei viețe puternice și sănătoase*) Apoi împărțirea in civilizațiune europeană și estra-europeană, din care in una domină spiritul in cealaltă natura, ne pare cu totul arbitrară. Nu sunt și in imensul continentu al Asiei regiuni stēmperate ca aceea a Europei? și dacă sunt—ceea ce credu că nu se va negă — atunci cum de nu s'a produsu in ele o civilizațiune ca aceea a Europei, dacă caracterul unei civilizațiuni atērnă de la influența naturei. Apoi in Europa însăși cum s'a făcutu ca in Grecia și Italia să se producă civilizațiunea așa de timpuriu pe când restul ei remăne in adâncă barbarie încă mai mult de o mie de ani după stingerea Greciei și a Romei**)? Pentru ce nu s'a produsu civili-

*) Amintimu că Buckle ie civilizațiunea Angliei drept cea mai perfectă pentru că a fostu mai izolată de influențe esteriore.. Vomu vedè până intru cât izolarea poate fi profitabilă desvoltărei omului sau a poporului, și deci vomu putè judecă valoarea civilizațiunei Angliei. De o camdată esemplul Chinei dovedesce in contra izolărei.

**)) După *Draper* I. p. 30 s'ar putè esplică aceasta din causa timpului necesaru pentru aclimatizare. Locuitorii de astăzi a Europei nu sunt autochtoni ce emigrați. In Grecia și Italia paru a fi venitu mai timpuriu și a se fi aclimatizatu mai ușor; in restul Eu-

sațiunea Americii de Nord până nu s'au dusu Europei să o colonizeze? — Vedem o mulțime de fapte mari istorice cari rămănu cu totul fără esplicare in teoria lui Buckle. Causa e tare simplă: influența naturei, predominantă sau subordonate, nu esplică *singură* nici caracterul civilizațiunilor ce s'au strecuratu sau se strecoară pe pamântu, nici aparițiunea lor in unu timpu sau in altul. Sunt multe cause cari lucrează împreună pentru a determină caracterul sau aparițiunea unei civilizațiuni, și *istoricul trebuie să țină samă de toate chiar*, dacă e cu puțință. Dacă va umblă să „simplifice înțelegerea progresului“ atunci nu va eși la nici unu rezultat. Viața este odată complicată; espunerea ei nu poate fi altmintrele.

(Va urma)

A. D. Xenopol.

Din științele naturale.

Legătura între ființele organice, și mai ales între animale și omu.

(Dupre științele de acuma.)

Discursu ținutu in societatea stud. români din Viena „România.“

(Urmare.)

V.

Ființele organice prefacu nutrimentul in materia corpului lor și prin asta cresc și se dezvoltă. Ajungându unu individuu organicu la unu gradu anumitu de dezvoltare (carele la felurile animale feluritu) incepe elu a isolă o parte de materie din corpul seu, din care se poate dezvoltă unu individuu nou (la unele animale și mai mulți indiviși) asemenea aceluia ce au isolatu astă parte de materie. Noi Țicemu: ființele organice se inmulțescu.**)

ropei emigrațiunea pare a se fi urmăritu necontenitu până la marea invasiune a barbarilor in secolele IV-le și V-le după Chr.

** Numai animalele de genul neutru nu potu contribui nemijlocitu la actul inmulțirei, precum sunt albinele lucrătoare, furnicele ingrijitoare, etc.

Toate animalele din clasele de jos (Protozoa) se inmulțescu ca celulele prin împărțire și vlăstări și individele noue sunt asemenea celor vechi.

Prin împărțire se inmulțescu și mulți polipi (animalele din familia Hydrina le poți tăia cu unu cuțitu in mai multe bucăți și din fiecare bucată se formează unu individuu nou), și unele meduse.

Prin vlăstări se inmulțescu cea mai mare parte de polipi, multe meduse, unii mușchi de mare și unele tunicate, precum și unii viermi. Pretutindene-su individele produse asemenea celor produse.

Unii vermi (Trematozi) isolează din corpul lor o patie de celule și din aceste celule se dezvoltă unu vierme asemenea celuia ce au isolatu celulele.

Cele mai multe animale ănsă (o parte din animalele amintite afară de Protozoa și toate celelalte) isolează numai o celulă (*unu ou*), din care se dezvoltă unu individuu nou.

Unele animale isolează in intervaluri mai mari o celulă (sau două) una după alta, altele in intervaluri mai scurte și ear altele mai multe de odată.

Aceste celule sunt învălitate in genere la animalele mai inalte încă intr'o materie accesorie (gălbănușu nutritoruu, albusu, felurite pelițe și gaoace), din care nu-și ea individuu nou (*embrionul*) originea, ci-i servescu numai ca nutrimentu sau scufu.

Numai din unele oue ale unora puțin animale se poate dezvoltă unu individuu nou fără de ajutorul altei materii (Parthogenesis sau nascerea in feciorie, precum se dezvoltă din ou tractorii la albini, unele cochenile, etc.), in genere ănsă incepe dezvoltarea individului in ou, după ce a venitu acesta in atingere cu unu altu secretu al aceluiași (la hermafrodiși) sau al altuia organismu de acelașu felu (la animalele de genul despărțitu).

Acestu secretu e sperma, in care inoată spermatozoii și carii nu-su altă nimica decât unu secretu ca și ouele. Ouele vinu in atingere cu spermatozoii (se fructifică) au afară de organismul, carele le secretează, au prin copulațiune (impregnare) in aceasta.

In cazul din urmă sau se secretează oul fructificatu din organismul carele l'au produsu și in-

dividul se desvoltă afară de corpul maicei, sau elu rămâne în corpul maicei până ce ajunge individul unu gradu de desvoltare și după aceea se secreteză unu individ viu.

La unele animale ajunge o copulațiune pentru mai multe generațiuni, așa încât împreunându-se moașa cu unu bărbătușu nascu ficele, nepoatele și strănepoatele oue, din carile se desvoltă indiviți noi fără de a avè nevoie a fi fructificate. Așa ajunge la unele crustacee (Lophyropoda sau Entomostraca) o copulațiune pentru 5—7 generațiuni; la Aphidina sau păduchii de arbore ajunge o copulațiune până la generațiunea 9—10, care capătă aripi; totu așa la mulți fluturi de noap-te, etc.

La animalele carile isolează câte mai multe oue deodată, sau în intervaluri mai scurte, ajunge o copulațiune pentru fructificarea mai multora oue, ear la acele carile isolează câte mai multe, sau mai puține, sau numai câte unul în intervaluri mai mari ajunge o copulațiune numai pentru acele secretate în unu intervalu.*)

După fructificare începe oul (celula nu materia accesorie, nici membrana) a se înmulți prin împărțire și din celulele aceste noue începe a se desvoltă embrionul.

Fiecare individ nou (embrionu) samănă mai întei cu indiviți din clasele mai joase și schimbându-și după aceea metamorfosându-se se apropie de tipul părintescu. Așa vedemu cumcă embrionii claselor de jos până la cefalopați samăna mai înteu cu infusorii, totu așa și ale multora vermi, omișele insectelor samănă cu vermii, lataușii cu pescii, etc.

Ouele animalelor mai puțin organizate nu conțin materie accesorie, și de aceea se imparte tot cuprinsul lor în celule, din carile se formează deadreptul embrionul. Embrionul însă neavându în ou destulă materie spre desvoltarea sa, părăsesce oul cu o organizațiune foarte joasă și nutrindu-se cu materia ce o află în jurul seu, cresce și se desvoltă până ce ajunge tipul părintescu.

E de însemnatu și înmulțirea prin metagenesis,

dintre ale cărei forme numeroase să afe aice locu descrierea formei strobila de la medusa Aurelia aurita:*) oul fructificatu inoată cu cili ca unu infusoriu, după aceea leapădă ciliile și capătă grumazu (ca plosca) cu care priudu de pământu. Corpul deasupra se lătesceca unu talgeru și sloboade patru brațe, și de aice înainte cresce corpul în sus și primesce forma de cilindru. Cilindrul se zugrumă deacurmeșișul (incepându de sus) în mai multe părți și la fiecare zugrunătură după alta, cade jos și întorcându-se cu fața de deasupra spre pământu se preface în medusa, care isolează oue: Așa dar numai nepotul samănă cu moșul seu.

Ouele unora animale (precum sunt ale Anthropodelor mai joase) conțin atăta gălbenușu nutritor, încât embrionul poate ajunge mai până la organizațiunea părintescă și părăsindu elu oul nu trebuie să se metamorfozeze sau nici de feliu (a. ametabola), sau numai puțin (a. hemimetabola.) Ouele altora animale mai bine organizate (precum sunt insectele) conțin gălbenușu nutritor, însă pre puțin pentru ca să poată ajunge embrionul până la gradul organizațiunei părintesci și de aceea părăsesce elu oul ajungându abie la organizațiunea unui animalu mai puțin organizatu decât părinții lui și după aceea nutrindu-se cresce și se metamorfozează de mai multe ori (a. metabola).

Însă atât animalele carile sunt din ou (avându în elu destulă nutrimentu) cu tipul părintescu cât și acele ce se nascu vie (avându nutrimentu în sucurile maicei) cu tipul părintescu, samănau mai întei (înainte de a părăsi oul) cu animale de pe treapta mai joasă și au trecutu prin urmare încă prin o metamorfosă (dupre cumu vom vedè curenđu).

Să privimu oul fructificatu, carele cuprinde și gălbenușu nutritor.

Oul animalelor mai înalte crapă ca și oule celorlalte animale în doue, din doue în patru, din patru în optu și așa mai departe și din fiecare parte se formează o celulă, carele se așață în jurul gălbenușului nutritor. Într'unu locu începu celulele a se înmulți mai răpede, se indeseșcu și

*) Causa e că spermatozoii părăsindu organul, carele îi produce, nu potu trăi mult timp. Ei au la feluritele animale felurite forme, samănă însă cu vermușorii foarte mici și se mișcă foarte vioiu.

*) La meduse aflămu încă forma: stauridia, hydractinia, companularia și sertularia, la tunicate forma lanțului, tot așa și la limbricari.

formează două file (frunzișoare) între carile se văd după aceea și o a treia filă. Din aceste file pe carile le numim după forma lor *discu* (*discus*), își ea embrionul originea sa. La Arthropode se formează din fila cea de asupra organele cele despre pântece, iar din cea despre gălbenușu cele de la spate (embrionul stă cu picioarele în sus), și din asta cauză au Arthropodele inima în spate, nervii în peptu și în pântece, etc.

La vertebrate se formează din fila cea de asupra (fila animală) organele de la spate (crierii, măduva, pelea de deasupra), din cea de desubtu (fila vegetativă) se formează pelea epitelială sau Epithelium (care îmbracă mâțele de la buze până la șeșutu), plămunii, rința, splina și celelalte beșici, și din fila din mijlocu (fila vaselor cu sânge) se formează celelalte organe.*)

La vertebrate e *discu* mai înainte rotundu, după aceea ovalu și în fine primesce forma biscuitică; fila animală și fila vegetativă cresc și întâlnindu-se marginile concresecu și așa se formează din fila vegetativă mâțele iar din cea animală pelea. Gălbenușul nutritor scade în proporțiuinea în care cresce embrionul și în fine se cuprinde de foale. (Numai la unii pesci nu se cuprinde de foale, ci rămâne aninatu prin o codiță de pântece până ce se resoarbe cu totul.**)

Embrionul pescilor și al amfibielor goale e mai înainte încărligatu sub peliță deasupra gălbenușului nutritor și după aceea rumpe pelița deslipindu capul și coada de la gălbenușu și primesce forma normală.

Embrionul reptiliilor și al paserilor se desvoaltă încă ca cela alu pescilor și alu amfibielor goale, însă la aceste cuprinde numai fila vegetativă gălbenușul, crescându-i mărginile deadreptul, mărginile filei animale însă, se indoescu mai înainte

inderăptu spre spate și abie după aceea indoindu-se earăși spre pântece cuprindu gălbenușul. Totodată cresce fila asta cu toate indoeturile ei și concresecându în fine marginile indoiturilor și despărțindu-se fila la indoituri formează două săculețe (*Amnios* și *pelea seresă*), în care e învălitu embrionul; între amniosu și embrionu se stringe dupe aceea unu fluidu (*liquor Amnii*), în care inoată embrionul. Mai înainte de ce concresecu indoiturile și până ce gălbenușul încă nu e cu totul învălitu (nici de fila vegetativă, nici cea animală), resare din partea pântecelui de jos o beșicuță, care crescându se trage (se lășese) pe deasupra de amnios și întâlnindu-i-se marginile concresecu și formează unu sacu nou cu doi părți, pe carele ilu numim *Allantois*.*) Po perețele din afară al *Allantois* se resfiru o mulțime de vase cu sânge.

Embrionii sugătoarelor formează aceste săculețe, tocmai așa ca și ceia ai peserilor; la păsări (și reptilie) nu rămâne, după ce au eșitu embrionul la lumină, nici o urmă din aceste săculețe, la sugătoare însă rămâne din *allantois* partea cea din pântece, din care se formează dupe acea beșică (*vesica urenalis*).

Embrionii sugătoarelor implacintale formează numai aceste săculețe și esu la lumină încă nedevoltați, și marsupialele poartă după aceea puii, până ce se devoltu mai bine, într'o tască (*marsupium*), în care se aflu și fițele.

Oaele celorlalte sugătoare se învălesc trecându prin oviductu (în care se începe formarea embrionului**) în albușu, carele concresecându cu pelea oului (*zona pellucida*) formează *Chorion*. Ajungându oul în uteru sloboade *chorion* după sau *gogoase*, în carile se concentrează vasele cu sânge din *Allantois*, și lipin lu-se cu aceste gu-

*) Puii animalelor vertebrate (acelora vertebrate, carele nu nașcu pui vii) ale cărora oue sunt învălitate numai în o pele subțire (d. e. ale amfibielor goale) esu din ou puțin devoltați și facu afară metamorfosa; iar puii celorlalte vertebrate, ale cărora oue sunt învălitate în pele tare sau în găoace, esu din ou cu tipul părintesc.

**) Embrionii cefalopoșilor se desvoaltă după tipul pescilor, numai ca la ei se cuprinde o parte de gălbenușu de foale, iar altă parte rămâne între brațe (amundoue părți se resorb dupe aceea).

*) Cine voesce să-și facă o icoană după formarea a *Allantois*, să iee o beșică neumflată și ținându-i grumățul între degete să o sufice (beșica) preste mână: mâna e învălită în beșică ca embrionul în *Allantois*.

**) Cumcă oul nu se fructifică în uteru cunoascem din aceea că 1) cercetând unu animalu sugătoru scurtu timpu după împreunare aflăm în oviductu oul dejă împărțitu, 2) uneori se întâmplă că la femei nu poate trece oul în uteru și copilul se desvoaltă în oviductu (*tuba Falopiana*, în acestu casu moare femeia), 3) oul fructificatu cade în pântece și din elu se formează *copilul impietritu*.

goașe de uteru comunică (prin endosmose și ec-sosmose) sângele embrionului cu sângele mamei. Aceste gogoșe, cari stau prin buricu (coada de la Allantois în care se află doue arterii și o vână) în comunicațiune cu embrionul, le numim plăcinta (placenta).

La unele sugătoarele sunt imprăsciate aceste gogoșe ca niște niște peste tot Chorion (sparsiplacentalia d. e. balenele), la altele se împreună în globuri (cotylidones d. e. la cea mai mare parte de multungula), la altele se formează numai o gogoșitură, care sau se trage ca un brau în jurul lui Chorion (zonoplacentalia, d. e. răpitoarele), sau formează un disc, o plăcintă adevărată (disco-placentalia) după cum o aflăm la animalele roșitoare, la maimuțe, la omu și la altele.

Să aruncăm o scurtă privire asupra formării crierilor și a spinării (vertebrum).

La toate animalele vertebrale (de la pecele cel mai de jos până la omu) se indoesce în embrio fila animală (din disc) dealungul în mijlocu (înainte de a se îndoi marginile) și formează o dungă sau șipotu. Marginile acestei dunge se întroacă și concrescându formează un canal, în care li se așază nervii. Totodată se ivesce sub acestu canal un ștreangu sgărciosu (corda dorsalis). Pescii de pe treapta cea mai de jos esu așa la lumină și rămănu așa și pentru toată viața lor.

La celelalte vertebrale se lărgesce capătul cel dinainte al canalului și ștreangul nervilor formează în acestu capetu o beșică, care se zugrumă după aceea în cinci părți (beșici), dintre carele stau doue dinainte, doue în mijlocu și una în dreapta. Deasupra acestora beșici, pe carele le numim *crieri*, se așază nervi compacți, de la carii se respiră ștreanguri de nervi peste tot corpul. Unele animale rămănu pe astă treaptă pentru toată viața lor (cea mai mare parte de pesci). Coarda dorsală încă începe a se preface din ce în ce în sgărciu mai vârtosu (la pescii cu schiletul scărciosu rămăne așa) și după aceea începe din mai multe locuri a se preface în osu (la mulți pesci rămăne schiletul parte de sgărciu parte de osu (la copilul nou născutu, precum și

la puii celorlalte animale constă scheletul încă parte din sgărciu).*)

Observându mai departe crierii celorlalte animale în embrio vedem cumcă crierii dinainte slobodu în frunte doue muguri, carele crescându se lătescu deasupra lor și concrescu cu ei (așa rămăne o parte din amfibie pentru toată viața). După aceea crescându aceste muguri mai departe începu a se estinde și preste cei din mijlocu (așa rămăne altă parte de amfibie) și în urmă concrescu ele și cu crierii din mijlocu, și concrescându prin ele crierii din mijlocu, cu cei dinainte formează *crierii mari* (așa rămănu păsările și o parte din sugătoarele). La unele sugătoarele cresc crierii mari mai departe și acoperu parte și pe a cincea parte (beșică) pe crierii pe carii îi numim *crieri mici*. La maimuțele mai înalte și la omu acoperu crierii mari cu totul pe cei mici.

Ănsă nu numai formarea crierilor începe la omu cu tipul animalelor mai joase, ci și toate celelalte organe. Așa vedem mai ăntăiu inima în forma unuia canalu, care mână sângele amestecatu (arterie și vâne) în sus și în jos, ba chiar și în inima desvoltată (ănsă până ce copilul încă nu e născutu și nu respiră prin plămuri ce înoată în liquor Amnii) e o gură între cămărele dinainte și sângele circulează ca la vertebralele mai joase. Toate sugătoarele (și omul) au în embrio arcuri branhiale (urechi de pece) și cloaca. Omul și maimuțele mai înalte au coadă ca și celelalte sugătoarele. Omul și cănelu în a patra șeptemână după fructificare sunt cu totul asemene, broasca cu țistu e în a șesa șeptemână asemene cu găina în a opta și. Mănele și picioarele ei sunt la începutu asemene și mâna omul lui nu e de diferitu de piciorul cănelui, etc. Așa dar și animalele cele mai înalte (și omul) samănu mai ăntăiu cu animalele mai joase (din începutu samănu cu tunicatele) și facu încă o metamorfosă.

(Va urma.)

C. Grigorovici.

*) La pesci nu umplu crierii toată scăfărliea, la amfibii mai că o umplu, car vertebralele cu sânge caldu o umplu.

POESII.

ADIO LA . . .

Odată când plecam spre tine
 Micu orășelu în vă ascunsu
 De câte'nchipuiri seniue
 Voiosu-mi gându eră petrunsu!

În indoială și dorință
 Perdutu în visuri eu pluteam,
 Și la porniri eu ce căință
 La revedere îți spuneam!

O leagănu dulce de durere
 Micu orășelu în văi retrasu
 Ați nu-ți mai spunu la revedere
 Stăinu etern tu mi-al remasu.

Și indoială și dorință
 Acuma ah! s'au prefăcutu
 Într'o pre sigură sciință
 C'etern să aflu n'ășu fi vrutu.

Adio dar, orașu și casă
 Ce-amoru-mi crud ați respălitu!
 Și tu imagine frumoasa...
 Adio totu ce am iubit!

IMI TOT SPUI....

Imi tot spui că sunt ferice
 Că am totu ce potu dori
 Ah! aceasta n'o ai dice
 Când mai bine tu mai scl.

De-sar cetrăbate-a ta privire
 În al sufletului fundu
 Ai vedè ce îngrijire
 În adâncuri eu ascundu

Am o grijă mare, mare
 Cătu abie o potu purtă
 Ce'ncurându a să m'oboare
 Sub povara sa cea grea.

De sub vesela tulpina
 Veți celu șerpe pânditoru
 Cum s'aruncă ș'invenină
 Pe voiosul trecătoru?

Astfelu grija mea cea mare
 Când gândescu c'o am uitatu
 Deodată crud apare
 Și me mușc'inveninatu.

Dar tu nu vrei a mă crede
 Și-mi tot spui: ești fericitu...
 Nime'n sufletu nu mă vede
 Decât gându-mi amaritu!

PENTRU NOURI....

Pintre nouri deodată
 O rață străbătă,
 Rața mândră, luminată
 Ai fostu tu!

Unu doru jalnicu de cântare
 În peptu-mi se născu
 Blându isvorul d'inspirare
 Ai fostu tu!

Apăsatu de chinuri grele
 Unu visu imi apărū
 Visul dulce-al vieței mele
 Ai fostu tu!

Jacob Negruzzi.

NOTIȚE.

—(*Rectificare.*) O foaie din Iassi a observatu cu dreptu cuvântu inesactitatea regulei gramaticale publicate în notița bibliografică a *Convorbirilor* din 1 Augustu. În adevăru în locu de „toate substantivele dec. III în *us* sunt neutre“ trebuia să se dică: toate substantivele dec. III în *us* cu genitivul *eris* și *oris* sunt neutre, precum de la sine voru fi înțelesu latiniiștii din excepțiunile însemnate acolo *lepus*, *leporis* și *Venus*, *Veneris*.

Titu Maiorescu.

CORESPONDENȚĂ.

D-lui C. G. — Cu cea mai mare bună-voință, erorile inevitabile.

D-lui N. G. — No. 5 ne pare siguru mai originalu. Țnsă nu promitu încă definitiv — vomu vedè.

D-lui P. u. Ați dori a nu fi discursiatu? — Pentru Dumnezeu!

Red.